

**O'SMIRLARDA VIRTUAL O'YINLAR TA'SIRIDA SUITSIDAL HAVF
SHAKLLANISHINI OLDINI OLISHNING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI.**

Muhiddinova Mamlakat Nabi qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti Pedagogika va Psixologiya fakulteti
4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Maqolada hozirgi kunda hayotimizga kirib kelgan va jamiyatimizning barcha qatlamlari orasida keng tarqalayotgan virtuallashuvning bizning yashash tarzimizga ta'siri, ayniqsa yosh avlodga ta'siri ko'rib chiqiladi. Virtual hayotning o'smirlarga ta'siri, o'smirlik davrida o'z joniga qasd qilish, xulq-atvoridagi ayrim muammolarning kelib chiqishining nazariy tahlili keltirilgan. O'z joniga qasd qilishga moyil o'smirlarning shaxsiyati va xatti-harakatlarining ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini o'rganishni ko'rib chiqish juda muhim masalalardan biridir. Haqiqiy hayotda o'z joniga qasd qilishga moyil o'smirlar bu faoliyatni virtual hayotga o'tkazadilar. Shuning uchun virtual o'lim guruhlarini o'rganish barcha yondashuvlarni qamrab olishi kerak: "haqiqiy" va "virtual" shaxsiyat xususiyatlarining ajralmas birligida fenomenologik (tasviriy), sub'ektiv (shaxsiy xususiyatlar) va xulq-atvorni hisobga olish kerak.

Аннотация: В статье рассматривается влияние виртуализации, вошедшей в нашу жизнь и широко распространяющейся во всех слоях нашего общества, на наш образ жизни, особенно на молодое поколение, представлен теоретический анализ происхождения некоторых поведенческих проблем. Одним из важнейших вопросов, требующих рассмотрения, является изучение социально-психологических особенностей личности и поведения суицидальных подростков. Подростки, склонные к суициду в реальной жизни, переносят эту деятельность в виртуальную жизнь. Поэтому изучение виртуальных групп смерти должно включать все подходы: в целостном единстве «реальных» и «виртуальных» черт личности необходимо учитывать феноменологические (дескриптивные), субъективные (личностные характеристики) и поведенческие.

Abstract: The article examines the impact of virtualization, which has entered our lives and is spreading widely among all layers of our society, on our way of life, especially on the younger generation. a theoretical analysis of the origin of certain behavioral problems is presented. One of the most important issues to consider is the study of the socio-psychological characteristics of the personality and behavior of suicidal adolescents. Teens who are suicidal in real life transfer this activity to virtual life. Therefore, the study of virtual death groups should include all approaches: in the inseparable unity of "real" and "virtual" personality traits, it is necessary to take into account phenomenological (descriptive), subjective (personal characteristics) and behavioral.

Kalit so'zlar: o'z joniga qasd qilish, o'lim guruhlari, Internet, o'smirlar, internet, ijtimoiy tarmoqlar.

Ключевые слова: суицид, группы смерти, интернет, подростки, возрастная психология.

Key words: suicide, death groups, Internet, adolescents, age-related psychology.

Kirish. Jadallik bilan rivojlanayotgan XXI texnologiyalar asrida zamonaviy o'smirlarning o'z joniga qasd qilish faoliyati turli darajalarda muhokama qilinadigan dolzarb mavzulardan biridir. Hozirgi kunda voyaga yetmaganlarning o'z joniga qasd qilishlari soni bo'yicha statistik

ma'lumotlar deyarli uch baravar ko'paydi. O'smirlarning o'z joniga qasd qilishida Internet, virtual o'yinlar ta'siri ham kam emas. O'smirlarning o'z joniga qasd qilish faoliyatiga "hissa qo'shadigan" muayyan virtual o'yinlar alohida joyni egallaydi.

Bu muammo ilmiy munozaralarda, ommaviy axborot vositalarida, Internetdagi yangiliklar portallarida, hukumatda faol muhokama qilinmoqda. Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar juda kam. Shuning uchun biz uchun tadqiqot muammosiga yondashuvlarni nazariy tahlil qilish va o'smirlarni o'z joniga qasd qilish faoliyatiga jalb qiladigan ayrim virtual o'yinlarni empirik o'rganishning nazariy modelini aniqlash dolzarb hisoblanadi.

Asosiy qism : Hozirgi zamonaviy dunyo kompyuter sanoati hisoblanadi. Yoshlar ham aynan shu muhitda kompyuter texnologiyalar bilan o'sib katta bormoqda. Lekin aynan ijtimoiy tarmoqlar, virtual o'yinlar o'smirlarning o'z joniga qanday qilishiga sababchi bo'lmoqda. Psixologlar virtual o'yinlarning o'smir psixologiyasiga ta'siri katta ekanligini ta'kidlaydilar. O'smir o'z joniga qanday qilishining bir nechta turlari bor. Emperik tadqiqotlarga ko'ra o'smirlar orasida o'z joniga qasd qilish qimor, giyohvandlik va ruhiy holati bilan bog'liqdir.

O'smirlik davrida o'z joniga qasd qilish xavfi muammosi yangi emas, o'z joniga qasd qilishning omillari va shartlarini, o'z joniga qasd qilish xavfining individual va shaxsiy shartlarini o'rganishga bag'ishlangan bir qator nufuzli mahalliy va xorijiy tadqiqotlar mavjud.

Shunday qilib, o'smirlikda haqiqiy o'z joniga qasd qilish inqirozi holatida kognitiv, affektiv va konativ komponentlarning individual-shaxsiy xususiyatlari aktuallashadi. Bularga o'ziga nisbatan salbiy munosabat, avto-agressiv reaksiyalar, pessimistik shaxsiy munosabatlar va qat'iy xatti-harakatlar stereotiplari bilan birlashtirilgan egosentrik o'zini o'zi anglash kiradi.

O'z joniga qasd qilish istagida bo'lgan o'smirlarning quyidagi individual shaxsiy xususiyatlari ajralib turadi: ma'lum xarakter urg'ularining mavjudligi (sezgir, emotsional, qo'zg'aluvchan, hissiy jihatdan labil, isterik); kayfiyat fonining pasayishi; depressiya; dushmanlik [Volkova, 1998], o'z-o'zini hurmat qilishning beqarorligi, zaiflik, mos kelmaslik, haddan tashqari reaktivlik kabi fazilatlar [Vrono, 1994].

Konativ darajada o'z joniga qasd qilishga moyil o'spirinlarning xatti-harakatlarining quyidagi xususiyatlari ajralib turadi [Tompson, 1999]:

- tashvishli va hayajonli xatti-harakatlar;
- uyqu buzilishi, dahshatli tushlar;
- sababsiz tajovuz;
- pastlik kompleksining aniq namoyon bo'lishi;
- spirtli ichimliklar va psixofaol moddalarni iste'mol qilish;
- og'ir balog'at yoshi;
- o'ziga zarar yetkazish.

Zamonaviy axborot maydoni shakllanayotgan shaxsning rivojlanishida sifat jihatidan yangi ijtimoiy vaziyatni nazarda tutadi. Zamonaviy o'smirlar endi nafaqat axborot iste'molchisi, balki faol foydalanuvchi hisoblanadi. O'smirlik davridagi muloqotning genezisi shakllanishning uch bosqichini o'z ichiga oladi. Erta o'smirlikning birinchi bosqichida o'smir kompaniyaga muhtoj, o'ziga xos ijtimoiy guruhga tegishli bo'lish zarurati paydo bo'ladi. Birlamchi mansublikka bo'lgan ehtiyojni qondirish natijasida ma'lum bir narsani egallash zarurati paydo bo'ladi

Xulosa: O'z joniga qasd qilish faoliyati zamonaviy jamiyatning dolzarb muammosi bo'lishiga qaramay: birinchidan, o'z joniga qasd qilish nafaqat shaxsning hayotini yo'q qiladi, balki, ikkinchidan, bu odamning muayyan ziddiyatli vaziyatda murojaat qiladigan xatti-harakatlar

shaklining yuqumli namunasidir. Biroq, turli xizmatlarning mutaxassislari o'z joniga qasd qilish harakatlarining profilaktika choralarini tashxislash va tashkil etishda katta muammoga duch kelishadi, xususan: o'z joniga qasd qilishning mohiyatini tushuntiruvchi yagona nazariya yo'q.

Hozirgi vaqtda odamning o'z joniga qasd qilish harakati xavfini sezilarli darajada kamaytiradigan samarali himoya to'siqlari tizimi mavjud emas, potentsial o'z joniga qasd qilish xavfi mavjud bo'lgan shaxs bilan ishlash uchun umumiy qabul qilingan uslubiy vositalar to'plami mavjud emas.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ambrumova A.G. 1994. O'z joniga qasd qilish psixologiyasi. Tibbiy yordam. 3:15–19.
Ambrumova AG 1994. Psixologiya samoubiystva. Meditsinskaya pomoshch psixologiyasi o'z joniga qasd qilish. Sog'liqni saqlash]. 3: 15-19 (rus tilida).
2. Ambrumova A.G., Tixonenko V.A. 1980. O'z joniga qasd qilish xatti-harakatlarining oldini olish. Ko'rsatmalar. M, 24 b.
Ambrumova AG, Tixonenko VA 1980. Profilaktika suitsidalnogo povedeniya. O'z joniga qasd qilish xatti-harakatlarining oldini olish. Qo'llanmalar]. M, 24 b. (rus tilida).
3. Bannikov G.S. Pavlova T.S., Koshkin K.A., Letova A.V. 2015. O'smirlarda o'z joniga qasd qilish xatti-harakatlarining rivojlanishi uchun potentsial va dolzarb xavf omillari (adabiyot sharhi). O'z joniga qasd qilish, 4(21): 21-33.

